

EL TEMPS PASSA COMPTES ALS AUTORS

¿De què viuen els escriptors?

Vostès hauran pensat en alguna ocasió que els escriptors estan fent-se d'or. O que se'ls ajunta la fam amb les ganes de menjar. Ni una cosa ni l'altra, sinó tot el contrari.

M. Alberola/V. Mansanet/J. Prats

Finançar l'operació econòmica que representa viure amb els duros que subministra la literatura —el llibre— és una aspiració que només fan possible uns quants, una minoria emblemàtica. Dels llibres, en viuen els editors, els correctors, els llibreters, els distribuïdors, els maquetistes,... però rarament els escriptors. Ni tan sols els més grans. Salvador Espriu va fer de passant d'un notari per a seguir el recete camí de la literatura. Josep Pla va haver de fabricar uns quants quilòmetres de *xurros* informatius per a poder fer proses importants. Joan Fuster feia números als exportadors de taronja i defensava, com a advocat, causes perdudes de gitanos que prenen gallines en els corrals dels païos...

Els escriptors, generalment, han de

recórrer a professions que els asseguren la manutenció, a coses *serioses*, o, en tot cas, a faenes vinculades a l'ofici de la ploma: el periodisme escrit, parlat o d'imatge, els guions cinematogràfics i les beques caritatives de l'administració. Aquesta sèrie d'*ajudes* permeten tenir la nevera plena i els armaris a punt, un parell de principis decisoris a l'hora de donar solta a la imaginació.

Hem volgut que ells ens referiren les seues situacions, coincidint amb les diverses fires del llibre del nostre territori cultural, que casualment coincideixen en el moment en què qualsevol treballador d'economia de superfície ha de passar els comptes amb Hisenda. En aquest reportatge hem hagut de discriminar un bon grapat d'escriptors —tan importants com els que hem replegat— en funció de l'espai: era ma-

terialment impossible que tots digueren la seua, i, per tant, hem recorregut —hem incorregut— a la tria arbitrària que se sol fer en aquests casos, a partir d'aquestes preguntes:

1) **¿Creu que és factible viure exclusivament de la literatura? En tot cas, ¿quines altres professions ha hagut de realitzar, vinculades o no a l'escriptura, per tal de poder viure?**

2) **En els seus ingressos econòmics, ¿quin percentatge li proporciona la literatura de llibre?**

Isabel-Clara Simó

1) És factible però molt difícil i, en tot cas, als PP.CC. el percentatge d'escriptors que viuen de la literatura en català és molt mínim. Sóc professora de Filosofia, cosa que no he deixat mai. Abans vaig dirigir la revista *Canigó*, com a periodista.

2) Això és molt difícil de dir perquè cada any és diferent. Depèn de la novetat, que publiques o no. En el meu cas, entre el 40 i el 50 per cent del total dels meus ingressos econòmics.

Jaume Pérez Montaner

1) Pense que viure exclusivament de la literatura, en principi, és impossible, tret d'algun cas excepcional. Fins i tot, viure de la literatura a nivell de l'estat és, inclús, molt difícil. En tot cas, al País Valencià, és realment impossible. Quan vaig publicar el meu primer llibre de poesia, ja era professor a la universitat, que és el meu treball actual també.

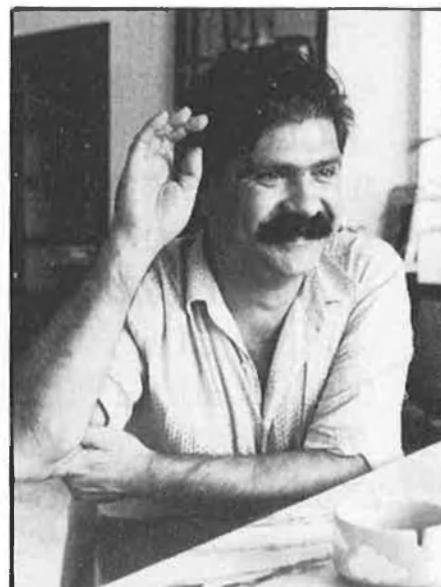
2) Pràcticament inexistent. Es pot destacar, en tot cas, algun premi, alguna traducció i algun article no exclusivament literari en algunes revistes que ho paguen bé.

Llorenç Capellà

1) Bé, de la literatura catalana, en aquests moments és absolutament impossible perquè els escriptors catalans es troben que hi ha dos idiomes: el català i el castellà, i per ser factible s'ha d'acceptar que es puguin fer servir aquests dos idiomes a la premsa, que majoritàriament s'escriu en castellà. En tot cas, de la literatura de creació, jo no en puc viure.

He fet de tot quan començava a escriure: a diverses empreses del món turístic, d'oficinista... i no em moriré sense que hagi fet de pedrapiquer.

2) Com a literatura de creació, entre el 10 i el 15 per cent. En l'actualitat, bàsicament el treball que més em reporta, a banda la meua feina d'oficinista al banc, és la de col·laboracions en premsa.

Maria Antònia Oliver i Ferran Cremades. Dalt, Pérez Montaner, I. Clara-Simó i J. Franco.

Josep Franco

1) Crec que viure'n exclusivament no és factible i crec que molts han hagut de recórrer a altres activitats subsidiàries.

Jo sóc director d'escola, mestre. En el meu cas, gràcies a fer llibres de text, no he hagut de recórrer a altres activitats paraliteràries, com premsa...

2) No crec que en el meu cas arribe al 20 per cent, dels pocs llibres que em reporten alguns diners.

Joan M. Monjo

1) Per un cantó sí que és factible si t'ho plantejes exclusivament, perquè treballes molt més, amb més calma.

Per a mi només hi ha una classe d'escriptors: aquell que s'hi dedica realment, d'una manera total i apassionada. Però passa que la indústria literària

a València és molt pobra. La gent viu pendent de les beques i dels premis.

Jo sóc professor de català d'institut, i escric tots els dies. D'altra banda, pense que no hi ha escriptors independents, perquè tens de fer articles que potser no t'agradaria fer i t'obligues.

Jo, abans d'escriure, he fet treballs de traducció o periodisme, he treballat a la terra —al campet del meu pare—...

2) La veritat és que molt de tant en tant vénen alguns diners amb els quals pots fer algun viatge... però clar, no et solucionen la papereta.

Josep Maria Castellet

1) Crec —com en el meu cas— que, basat en la crítica literària, no se'n pot viure. I en general, de manera folgada, encara és molt difícil.

El meu cas és molt clar: he estat 25

Acció Cultural, ARA MÉS

Ara, ACCIÓ CULTURAL és més present, més útil, més necessària que mai.

Ara, ACCIÓ CULTURAL ofereix més. Per exemple:

- nous cursos, conferències i exposicions;
- nous serveis: difusió de vídeos, cinema i espectacles;
- noves ofertes per als socis: guia de comerços amb descompte;
- nou pla d'excursions, viatges i colònies,
- nous avantatges per als socis joves.

I és que ACCIÓ CULTURAL són els seus socis: sense ells, res no seria possible.

La vostra col·laboració és insubstituïble, com la mateixa ACCIÓ CULTURAL.

DOULEMA basenry

Feu-vos-en socis.

ARA MÉS

ACCIÓ CULTURAL DEL PAÍS VALENCIÀ

Butlleta d'inscripció

Cognoms _____
Nom _____ Professi3 _____
Lloc de naixement _____ Any _____
Domicili _____ Poblaci3 _____
Codi postal _____ Tel3fon particular _____
Domicili del treball _____
Poblaci3 _____ Tel3fon treball _____

S'ha fet soci d'Acci3 Cultural del Pa3s Valencià amb una quota trimestral de:

- mil cinc-centes pessetes
 tres mil pessetes
 _____ (quantitat superior a fixar pel soci)

Envieu aquesta butlleta a
ACCI3 CULTURAL DEL PA3S VALENCIÀ
Morat3n 15-8a. 46002 Val3ncia. Tel. 351 17 27

Domiciliaci3 bancària

En/Na/N' _____
Carrer _____ Poblaci3 _____
Banc/Caixa _____ Ag3ncia _____
Carrer _____ Poblaci3 _____
Compte corrent/Llibreta n3m. _____
Titular compte _____

Distingits senyors:

Us pregue que atengueu, amb càrrec al meu compte i fins a nova ordre, els rebuts de pessetes _____, que trimestralment us presentarà Acci3 Cultural del Pa3s Valencià.

_____, d _____ de 19 ____

(Firma)

anys de director literari d'Edicions 62. I també he fet algunes poques col·laboracions a altres llocs.

2) Només podria viure un mes sobre quinze.

Pau Faner

1) Sí que és factible, però no de bon començament, no de quan acabes de publicar el teu primer llibre. Per aconseguir-ho, has d'anar introduint-te. Però crec que també, actualment, s'ha d'acompanyar de col·laboracions a revistes, a la premsa...

Antoni Serra.

Jo sóc professor d'anglès, actualment, però vaig començar a escriure abans de treballar, cap als 20 anys.

2) Avui dia és un percentatge elevat més que res pels premis que he rebut darrerament. Tret dels premis, crec que les col·laboracions en premsa, revistes, etc., em reporten una aportació més significativa que la de literatura de creació.

Jaume Fuster

1) Sí, viure de la literatura és difícil, no ja en català i als PP.CC. sinó arreu del món, perquè els drets d'autor són mínimes aportacions que genera la producció del llibre i cal publicar molt perquè sigui compensable.

Si per literatura entenem l'escriptura en general (col·laboracions en ràdio, en premsa, traducció de llibres,...) crec personalment —perquè és també el meu cas— que sí que és ja factible.

Jo, abans de professionalitzar-me, vaig ser oficinista en una agència de crèdit, després en una empresa de ma-

terials per a la construcció... entre altres.

2) Els llibres: el 50 per cent, l'altre 50 me'l proporcionen aquestes altres activitats vinculades: traduccions, conferències, col·laboracions en premsa, en ràdio...

Maria Antònia Oliver

Comparteixo la mateixa opinió del meu marit.

1) Havia treballat d'hostessa d'Ibèria, però a terra, de recepcionista. I també havia treballat en una agència de detectius on es feien informes de solvència, i hi passava a net les informacions.

I ara, sobretot, el que faig són feines paraliteràries (traduccions,...).

2) Representen una mica menys que en els meus, sobre el 30%, i el 70% és, sobretot, per les traduccions.

Ferran Cremades

1) Des que vaig guanyar el Premi Sant Jordi l'any 77 em dedique exclusivament a la literatura. Però això no vol dir que entre una novel·la i altra —sobretot fins a l'any 84— haja fet de fotògraf publicitari. Darrerament, als estius, faig de professor de castellà per a estrangers (nòrdiques i nòrdics, ha, ha.), de *camata*...

2) Per a mi, pràcticament tots. Perquè tret d'algunes conferències, des del 84 em dedique exclusivament a la literatura.

Ricard Creus

1) Suposo que deu ser factible, segons qui. Però jo he estat treballant sempre en coses diferents: he sigut pintor fins els 24 anys... a l'enciclopèdia catalana està tot ben explicat.

El 1952 vaig decidir que volia escriure, però per guanyar-me la vida he hagut de donar classes de plàstica. Haig de dir que també l'ensenyament és una cosa vocacional, perquè la part pedagògica m'interessa molt.

Crec en la llibertat i per això no he volgut ser mai un escriptor professional, perquè acabaria sent un escriptor que escriu articles que són encomanats pels editors o la premsa, i no escrivint allò que et naix, el que un sent.

2) Molt mínim, encara que ara he arreplegat els 5.000.000 de pessetes del premi i ja n'he pagat a Hisenda el 34%.

Antoni Serra

1) Jo ho crec molt difícil, quasi impossible si no va acompanyat d'articles en premsa i activitats culturals complementàries o paral·leles a la literatura.

Jo he fet periodisme, sobretot. Tam-

Marc Granell.

bé vaig ser director literari d'una llibreria a Mallorca. I durant un any i mig vaig ser secretari general tècnic del Congrés de Cultura Catalana a les Illes.

Abans, als vint anys, vaig fer de pallasso a un circ de Cadis. També vaig fer d'oficinista a un banc.

2) Bastant baix encara. El dret d'autor pot representar-me entre el 15 i el 20% màxim.

Josep Piera

1) Depèn del que s'entenga per viure'n: si vol dir guanyar diners, hi ha gent que en guanya molts, hi ha qui en guanya prou i hi ha gent que no guanya gens. I si per viure'n s'entén la necessitat que un té de fer literatura, jo personalment visc de la literatura i necessite la literatura per viure.

Home, el fet de fer articles, conferències... forma part de la literatura. N'he fet i en faig, perquè només amb els drets d'autor —que per a mí només són una part dels guanys dels escriptors— no es pot viure. Jo he fet de professor d'EGB, d'animador cultural d'institucions públiques, però sempre vinculades a la literatura.

2) Una part insignificant de la meua supervivència econòmica. El gruix dels meus ingressos el formen les conferències, els articles, les col·laboracions...

Marc Granell

1) Jo crec que se'n pot, en tot cas, malviure, però de la narrativa en general —no només de novel·les i contes—, és a dir, de tot allò que gira al voltant de l'escriptura: articles, conferències, premis, premsa... El meu ofici és el de traductor. Primer vaig tre-

Pere Verdaguer, Toni Cucarella i Pere Calders.

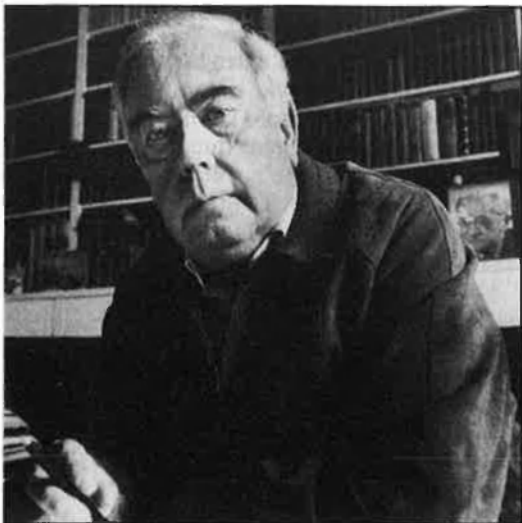
ballar per lliure. Després ho faig com a corredor i traductor de català a l'IVEI, que és la meua feina actual.

2) Cap, en absolut. Fa quatre anys que no publique. Abans tampoc no es pagaven els drets d'autor...

També tinc uns mínims ingressos —5.000 ptes.— com a director de la col·lecció Gregal de Poesia. I alguna volta, com a part d'algun jurat.

Pere Verdaguer

1) No, segur que no. En el meu cas precis és evident que no. Tinc publicats

Joan Perucho.

una trentena de llibres però no em guanyo la vida d'això.

Sempre me l'he guanyada com a professor universitari i, abans, de professor d'institut.

Durant la meua etapa d'estudiant vaig fer també de comptable per a una empresa.

2) Jo diria, encara que no he fet mai càlculs, que no representa més del 10 per cent, però si comptem el periodisme, caldria ja afegir un altre 20 per cent, més o menys.

Gabriel Galmes

1) Per ara no em resulta factible, potser perquè encara em trob jove i tinc encara poca obra. Però pens que sí, que pot ser factible.

Jo sóc professor d'anglès, en un institut de Formació Professional.

2) Ara em reporta un 1 o 2 per cent, molt poc, perquè només tinc publicat el llibre *Parfait Amour* i clar...

Toni Cucarella

1) La majoria dels que hi estan ficats solen dir que no és factible. Jo, no fa massa que estic en un negoci, però tot m'indica que tenen raó. He fet moltes faenes, però en cap moment m'he plantejat aquesta o aquella altra pensant que m'havia de deixar temps per escriure, perquè cal tenir en compte que açò de la literatura fins fa no res sols m'ho podia proposar des d'una òptica purament aficional o com una manera d'alleujar l'angoixa de l'atur. Amb tot, no crec que canvie de plantejament en endavant, tot i les dues novel·les publicades. L'única obligació que es té és la d'aviar-se les tres menjades que li pertoquen al dia; si la literatura només te n'avia una, o et busques qui et pague les altres dues o t'apuntes a la beneficència.

2) Com que l'any passat no vaig trobar cap faena, va suposar-me'n el 100%. Enguany no ho sé. Allà al desembre m'ho torneu a preguntar.

Vicent Alonso

1) No, no és possible. No és la norma, això està reservat a determinades excepcions.

Jo, concretament, he hagut de treballar a l'ensenyament —paral·lelament a escriure— i ara treballo de director de l'editorial 3i4.

2) A mi, exactament el 0,0001% ;ha, ha! Perquè jo he fet bàsicament

llibres de poemes i, d'això, no en viu ningú.

He guanyat més de fer pròlegs d'altres llibres que dels meus de poesia.

Pere Calders

1) En el meu cas, mai des que em vaig plantejar el tema de l'escriptura i de fer-ho només en català em vaig creure que podria viure d'això. A més, com que vaig viure els primers anys de la maduresa a Mèxic, fent-ho en català, ja em direu si m'havia de refiar. De manera que sempre, per guanyar-me la vida, he hagut de treballar en l'ofici meu: dibuixant tècnic especialitzat en arts gràfiques.

2) Tot el que he escrit en el curs de la meua vida és ara quan es va editant i reeditant. Això suposa uns ingressos complementaris que m'arriben ara. Els drets d'autor, però, al nostre país no són especialment quantiosos.

Manuel de Pedrolo

1) Jo només em dedico a això. Però depen del nombre de llibres que facis i de com es venguin.

Jo he fet de traductor d'anglès i francès. Fa temps vaig fer de corrector d'estil (¡mentre jo en tenia un per a mi!). També he treballat en una agència d'assegurances, en publicitat...

2) El 100 per cent.

Joan Perucho

1) Mai m'he considerat un professional de la ploma perquè he tingut una feina més o menys regular: la carrera judicial.

Per a mi l'exercici de l'escriptura era una cosa irrenunciable i el que justificava la meua existència. Crec que la situació ha variat des del 47, que vaig publicar el meu primer llibre, però tampoc crec que actualment es pugui viure exclusivament de la literatura.

2) Aquest any ha sigut realment extraordinari i insospitat per a mi, perquè he signat contractes d'edicions traduïdes per a França, USA, Anglaterra, Itàlia, Alemanya, Holanda i Txecoslovàquia.

D'altres anys, en tot cas, m'han ajudat a pagar les meues despeses literàries.

Avel·lí Artís

1) No.

Jo, fer periodisme, ací. Abans, durant l'exili, vaig fer d'escenògraf de cinema i TV, a Mèxic.

2) Quasi O. Reps de tant en tant alguna liquidació de 300 o 400 ptes. Però sempre són saldos negatius o saldos a favor de l'editorial.

Josep M. Llompart

1) Depèn del gènere que un cultivi. Per exemple, si es fa poesia —com és el meu cas— això no dona per viure, ni ací ni allà. En canvi, si es fa novel·la policíaca, ja es pot plantejar la possibilitat d'una professionalització.

Jo, bàsicament, sóc funcionari —secretari del Servei Hidràulic— de la Conselleria d'Obres Públiques.

Avel·lí Artis.

2) Una importància mínima, el percentatge inferior de tots els meus ingressos. Tampoc són massa significatius els ingressos per altres activitats paral·leles, com conferències, articles... encara que ho faig sovint. Sóc, d'altra banda, professor associat al Departament de Literatura Catalana de la Universitat de les Illes.

Ferran Torrent

1) Home, en el meu cas particular sí que estic vivint exclusivament de la literatura, millor dit: de tot el que es relaciona amb el món de la lletra i la literatura: guions, conferències, articles en premsa...

Abans vaig treballar de representant en una empresa de cromos i làmines d'art, d'aquelles que anaven per les escoles. Vaig recórrer tot l'estat.

Després ja vaig entrar a EL TEMPS, més tard he estat treballant a la Conselleria.

2) El 65 o 70 per cent aproximadament. La resta me la proporcionen els guions, conferències, premsa...

Joan Brossa

1) Ser poeta —no solament escriure versos— i viure com a tal, ja presuposa acceptar unes certes regles del joc. En temps difícils —jo sempre he escrit en català— em defensava venent llibres prohibits, que em proporciona-

va un amic importador. Després he col·laborat amb algun artista universal —jo sóc de la «Metro»— cosa que m'ha permès anar tirant just, just. Però he tingut molt temps lliure, ningú m'ha lligat i m'he considerat ric, entendent per ric no el que té molts diners sinó el que sap viure amb menys. M'he acostumat a les coses essencials.

Actualment rebo una pensió mensual de l'Ajuntament de Barcelona a canvi de deixar-los els llibres, quadres i objectes de la meua col·lecció.

Això em sembla molt bé tenint en compte que som en un país que celebra els literats més de morts que en vida. Un periodista em va preguntar si ara visc més tranquil. Però jo he viscut sempre tranquil. La prova és el volum de la meua feina. Tinc 69 anys i no he deixat mai d'escriure amb l'equilibri necessari.

2) «¡No ho sé pas! Jo sempre dic que m'he guanyat la vida, però que sovint no me l'han pagada».

Joan Brossa.

Enric Valor

1) Crec que en l'estat actual del nostre idioma —relativament normal— es pot viure modestament, llevat de certes excepcions.

Jo, pràcticament fins que s'ha normalitzat el català, he tingut de fer activitats extraliteràries.

2) Jo visc actualment —i exclusivament— de la literatura, dels llibres que escric.

Maria Aurèlia Capmany

1) No crec que sigui possible viure exclusivament de la literatura. La nostra llengua és d'àmbit restringit i també hi ha pocs mitjans de producció i de difusió.

Jo he hagut de fer coses de TV, de ràdio, articles per a diaris, llibres d'en-

càrrec. Tot això jo no ho considero literatura pròpia, la qual, per a mi, són les meves novel·les i contes.

Ara faig feina a l'Ajuntament de Barcelona, a la regidoria de Cultura. També durant molts anys —ja fa temps— vaig dedicar-me a l'ensenyament.

2) Ara sí que va sent significativa, però no suficient, evidentment.

Vicent Andrés Estellés

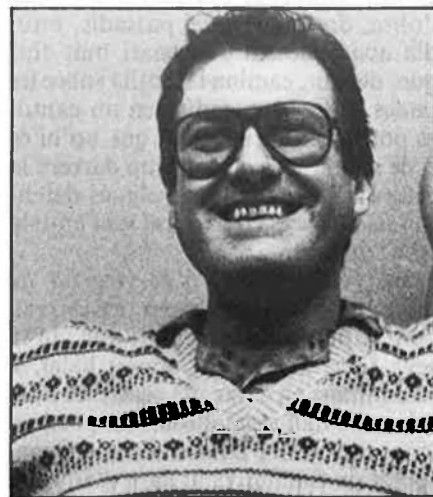
1) Vivim de l'aire.

Jo he tingut de fer de periodista quasi sempre.

2) Actualment visc de la seguretat social, sóc jubilat. No rep res de res, de cap editorial. Tampoc no tinc ni subvencions..., i perdoneu-me, ¿és que estic malalt!

Isa Tròlec

1) A aquesta pregunta tan mal formulada et conteste que sí. Però jo et propose la pregunta: «Els autors que

Isa Tròlec.

escriuen en la literatura catalana, ¿viuen d'això?». I ara et contestaria: No crec que en visca molta gent, d'això. Jo he escrit tota la meua vida, ¡abans de ser metge!

Sóc especialista en psiquiatria i llicenciat en Filosofia i Ciències de l'Educació. Continue en el meu treball de director del Centre de Diagnòstic i Orientació Terapèutica i com a cap del Servei de Sanitat —en funcions— de la direcció general de Sanitat i Consum i, des de fa quatre anys, també treballo —pague la llicència fiscal— de projectista decorador, aplicant la psicologia ambiental a l'hàbitat.

I, apunta, des del 25 de novembre de 1982 —que va morir mon pare— aclariant els plets de l'herència familiar.

2) Pregunta-li-ho al gerent de la revista, que és el meu editor. □